

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

અમદાવાદ ખાતે ગુજરાતની ઉચ્ચ અદાલતમાં

આર/સ્પેશિયલ ક્રિમિનલ એપ્લિકેશન (હબિયસ કોર્પસ) નંબર ૪૭૧/૨૦૨૬

મંજૂરી અને સહી માટે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તીશ્રી એન. એસ. સંજય ગોડા સહી/ –

અને

માનનીય ન્યાયમૂર્તીશ્રી ડી. એમ. વ્યાસ સહી/ –

=====

રિપોર્ટિંગ માટે મંજૂર: હા

=====

કિંજલ હરેશકુમાર પંચાલની દીકરી

વિરુદ્ધ

ગુજરાત રાજ્ય અને અન્ય

=====

ઉપસ્થિતિ:

અરજદાર(ઓ) નંબર ૧ માટે શ્રી ધર્મ કે. રાવલ (૧૦૬૮૯)

સામાવાળા(ઓ) નંબર ૨, ૩, ૪, ૫, ૬, ૭ માટે હરિ કે. બ્રહ્મભટ્ટ (૯૦૭૦)

સામાવાળા(ઓ) નંબર ૧ માટે શ્રી ચિંતન દવે, એ.પી.પી.

કોરમ: માનનીય ન્યાયમૂર્તીશ્રી એન. એસ. સંજય ગૌડા

અને

માનનીય ન્યાયમૂર્તીશ્રી ડી. એમ. વ્યાસ

તારીખ: ૧૧/૦૨/૨૦૨૬

મૌખિક ચુકાદો

(દ્વારા: માનનીય ન્યાયમૂર્તીશ્રી એન. એસ. સંજય ગૌડા)

૧. કિંજલે હબિયસ કોર્પસની રિટ જારી કરવા અને સામાવાળા પોલીસને તેની ૪ વર્ષની પુત્રી ત્રિશીકા (કોર્પસ) નો કબજો મેળવી તેને આ કોર્ટ સમક્ષ રજૂ કરવા નિર્દેશ આપવાની માંગણી કરતી આ અરજી દાખલ કરી છે, કારણ કે તે તેના પતિ ભાવિક હસમુખભાઈ પંચાલના ગેરકાયદેસર કબજામાં હતી.

૨. કિંજલનો કેસ એવો છે કે તેના લગ્ન તારીખ ૦૧/૧૨/૨૦૨૦ ના રોજ અહીંના સામાવાળા નંબર ૨ ભાવિક હસમુખભાઈ પંચાલ સાથે થયા હતા અને આ લગ્નજીવનથી તેમને ત્રિશીકા નામની પુત્રી છે, જેનો જન્મ તારીખ ૧૩/૧૨/૨૦૨૧ ના રોજ થયો હતો.

૩. બંને વિદ્વત્ વકીલો દ્વારા એવું જણાવવામાં આવ્યું છે કે મે ૨૦૨૪ માં, કિંજલ અને ભાવિક હસમુખભાઈ પંચાલ અલગ થઈ ગયા હતા અને એ પણ સ્વીકારવામાં આવ્યું છે કે જ્યારે તેઓ અલગ થયા, ત્યારે કિંજલ તેની પુત્રી-ત્રિશીકા સાથે તેનું સાસરું છોડીને તેના માતાપિતા સાથે રહેવા લાગી હતી.

૪. આમ, એ બાબત વિવાદમુક્ત છે કે મે ૨૦૨૪ થી ત્રિશીકાનો કબજો અરજદાર-કિંજલ પાસે હતો અને કિંજલના ત્રિશીકા પરના આ કબજા

સામે સ્વીકાર્યપણે કોઈ કાનૂની કાર્યવાહીમાં પ્રશ્ન ઉઠાવવામાં આવ્યો ન હતો કે ભાવિકભાઈ દ્વારા વાસ્તવમાં કોઈ વાંધો પણ ઉઠાવવામાં આવ્યો ન હતો.

પ. હકીકતમાં, ભાવિકભાઈએ, તેમના જવાબમાં, અલગ થવાના સંબંધમાં નીચે મુજબ જણાવ્યું છે:

"પ.ર. ત્યારબાદ, તારીખ ૩૦/૧૨/૨૦૨૧ ના રોજ, લગ્નજીવનથી ત્રિશીકા પંચાલ નામની બાળકીનો જન્મ થયો હતો. પક્ષકારો વચ્ચે વિવાદો ઉભા થયા અને પરિણામે, તારીખ ૧૧/૦૫/૨૦૨૪ ના રોજ, અરજદાર સગીર પુત્રી સાથે સાસરું છોડીને પાલનપુર ખાતે તેના પિતાના ઘરે રહેવા લાગી. એ નોંધવું જરૂરી છે કે ફોન કોલ રેકોર્ડિંગમાં અરજદાર સ્પષ્ટપણે કહી રહી છે કે તે પોતાની મરજીથી સાસરું છોડીને ગઈ છે અને તેણે એ પણ જણાવ્યું કે ભવિષ્યના પરિણામો ગમે તે આવે, તેને જવાબ આપનાર સામાવાળા સાથે રહેવામાં રસ નથી. ઉક્ત વાતચીત દર્શાવતી પેન ડ્રાઈવ આ સાથે જોડાયેલ છે.

પ.૩. તારીખ ૧૯/૦૫/૨૦૨૪ ના રોજ, સામાવાળા

પતિએ અરજદારની માતાને ફોન કર્યો અને અરજદાર સાથે વાત કરાવવા વિનંતી કરી કારણ કે અરજદાર જવાબ આપનાર સામાવાળાનો કોઈ કોલ ઉપાડતી ન હતી. ઉક્ત વાતચીતમાં અરજદારની માતાએ સામાવાળા પતિને સ્પષ્ટ ધમકી આપી હતી કે તમારો પુત્રી પર કોઈ અધિકાર નથી અને તમને જે યોગ્ય લાગે તે તમે કરી શકો છો. ઉક્ત વાતચીત દર્શાવતી પેન ડ્રાઈવ આ સાથે જોડાયેલ છે.

પ.જ. તારીખ ૧૩/૧૦/૨૦૨૪ ના રોજ, અપીલકર્તાની વિનંતી પર પતિએ પક્ષકારો વચ્ચેના વિવાદનો ઉકેલ લાવવા માટે અરજદારના મામાને ફોન કર્યો હતો, પરંતુ, મામાએ સામાવાળાને માર મારવાની સ્પષ્ટ ધમકી આપી હતી અને તેને અરજદારને ક્યારેય ફોન કે મેસેજ ન કરવા કહ્યું હતું. ઉક્ત વાતચીત દર્શાવતી પેન ડ્રાઈવ આ સાથે જોડાયેલ છે."

૬. તેથી, એ સ્વીકારવામાં આવ્યું છે કે મે ૨૦૨૪ માં જ્યારે કિંજલ તેના પતિથી અલગ થઈ ત્યારે ત્રિશીકાનો કબજો તેની પાસે હતો. ઉપરોક્ત બાબત પરથી એ પણ સ્પષ્ટ થાય છે કે ભાવિકભાઈએ મે ૨૦૨૪ ની સ્થિતિએ લગભગ ૩ વર્ષની વય ધરાવતી તેમની સગીર પુત્રીના કબજા અંગે કોઈ કાર્યવાહી હાથ ધરી ન હતી.

૭. ભાવિકભાઈએ તેમના જવાબમાં જણાવ્યું છે કે તારીખ ૦૫/૦૫/૨૦૨૫ ની આસપાસ, તેમણે તેમના સમાજના આગેવાનોને એક પત્ર પાઠવ્યો હતો કે તેમના અને કિંજલ વચ્ચે મતભેદો હતા અને કિંજલના બિન-પ્રતિસાદ આપવાના વલણને કારણે વિવાદો ઉકેલવાના પ્રયાસો છતાં, મામલો ઉકેલાઈ શક્યો ન હતો અને પરિણામે, સમાજે વચ્ચે પડીને આ મુદ્દો ઉકેલવો જરૂરી બન્યો હતો.

૮. ભાવિકભાઈ તેમના જવાબમાં એ પણ જણાવે છે કે સમાજને કરાયેલી આ વિનંતીને અનુસરીને, સમાજે સુનાવણીની તારીખ ૨૭/૦૬/૨૦૨૫ નક્કી કરી હતી, પરંતુ કિંજલ હાજર રહી ન હતી અને તે અપ્રાપ્ય હોવાથી પરિણામે નવી તારીખ નક્કી કરવામાં આવી હતી.

૯. ભાવિકભાઈ જણાવે છે કે તારીખ ૦૨/૦૭/૨૦૨૫ ના રોજ, કિંજલે પોદાર ઇન્ટરનેશનલ સ્કૂલમાંથી ત્રિશીકાનું એડમિશન પાછું ખેંચી લીધું હતું અને ત્યારબાદ શાળાને તારીખ ૧૦/૦૭/૨૦૨૫ ના રોજ લેખિત પત્ર પાઠવીને ફી પરત કરવાની માંગણી કરી હતી. સમગ્ર પત્ર ટાંકવો યોગ્ય રહેશે, કારણ કે ભાવિકભાઈના વિદ્યુત પકીલ દ્વારા આ પત્ર પર ખૂબ ભાર મૂકવામાં આવ્યો છે જેની ચર્ચા આ ચુકાદામાં પાછળથી કરવામાં આવશે:

"પ્રતિ,

આચાર્યશ્રી,

પોદાર ઈન્ટરનેશનલ સ્કૂલ,

આકાસણ રોડ,

પાલનપુર.

વિષય: શાળાની ફી પરત મેળવવા અંગેની અરજી.

આદરણીય સર/મેડમ,

હું પંચાલ કિંજલ, ત્રિશીકા પંચાલની વાલી છું, જે આપની નામાંકિત સંસ્થામાં નર્સરીમાં અભ્યાસ કરતી હતી. મારા છૂટાછેડાના કારણે, મેં રજી જુલાઈ ૨૦૨૫ ના રોજ મારી બાળકીનું એડમિશન શાળામાંથી પાછું ખેંચી લીધું છે.

હું આપને નમ્ર વિનંતી કરું છું કે શાળાની ફી રિફંડ નીતિ મુજબ અગાઉ ચૂકવેલી શાળાની ફી પરત કરવાની પ્રક્રિયા હાથ ધરશો. મેં આપના સંદર્ભ માટે ફીની પહોંચ અને એડમિશન પાછું ખેંચવાની અરજી સહિતના જરૂરી દસ્તાવેજો જોડેલ છે.

જો આપ વહેલી તકે રિફંડની પ્રક્રિયા શરૂ કરીને રકમ જમા કરશો તો હું આભારી રહીશ.

આપના સહકાર બદલ આભાર.

આપની વિશ્વાસુ,

પંચાલ કિંજલ

૯૭૧૨૨૨૭૫૨૪

તારીખ: ૧૦/૦૭/૨૦૨૫

માતાનું નામ: સર્હી/ – કિંજલ"

૧૦. જવાબમાં જણાવવામાં આવ્યું છે કે સંમતિ અપાયેલા છૂટાછેડાના કારણે ત્રિશીકાનું એડમિશન પાછું ખેંચવામાં આવ્યું હતું અને એવી દલીલ કરવાનો પ્રયાસ કરાયો છે કે જો કે રૂઢિગત છૂટાછેડા (customary divorce) થયા ન હતા, છતાં કિંજલ ત્રિશીકાનો કબજો છોડી દેવા માટે તૈયાર હતી અને તેથી તેણે શાળાની ફી પરત માંગી હતી.

૧૧. એ પણ જણાવવામાં આવ્યું છે કે જ્યારે તારીખ ૧૦/૦૭/૨૦૨૫ ના રોજ શાળાને આ પત્ર પાઠવવામાં આવ્યો ત્યારે ત્રિશીકા કિંજલના કબજામાં હતી અને તે એ હકીકતથી સચેત હતી કે તેણે ત્રિશીકાનો કબજો ભાવિકભાઈને સોંપવો પડશે અને આવું એટલા માટે હતું કારણ કે સમાજ દ્વારા નક્કી કરાયેલી તારીખ પછીનો દિવસ હતો અને કિંજલ જાણતી હતી કે તે દિવસે બંને પક્ષોનું અલગ થવાનું થશે અને તેને ત્રિશીકાનો કબજો પોતાની પાસે રાખવામાં રસ રહેશે

નહીં. સ્પષ્ટતા માટે, જવાબમાં રહેલી ચોક્કસ રજૂઆતો અહીં પુનઃઉત્પાદિત કરવી પડશે, જે નીચે મુજબ છે:

"પ.૯. તારીખ ૦૨/૦૭/૨૦૨૫ ના રોજ, અરજદારે પાલનપુરની પોદાર ઈન્ટરનેશનલ સ્કૂલમાંથી પુત્રી ત્રિશીકાનું એડમિશન પાછું ખેંચી લીધું. એ નોંધવું જરૂરી છે કે ત્યારબાદ તારીખ ૧૦/૦૭/૨૦૨૫ ના રોજ, અરજદારે પુત્રી ત્રિશીકાની શાળાના સત્તાધિકારીને લેખિતમાં જણાવ્યું હતું કે અરજદારના છૂટાછેડાના કારણે પુત્રીનું એડમિશન ૦૨/૦૭/૨૦૨૫ ના રોજ પાછું ખેંચવામાં આવ્યું હતું અને તેથી શાળાની ફી પરત કરવી જોઈએ. એ પણ નોંધવું જરૂરી છે કે જો કે રૂઢિગત છૂટાછેડા થયા ન હતા, છતાં અગાઉથી જ અરજદાર એ હકીકત માટે તૈયાર હતી કે તે પુત્રીને પોતાની સાથે રાખવા માંગતી નથી. તેથી, તેણે શાળાની ફી રિફંડ મેળવવા માટે શાળાના સત્તાધિકારીને પત્ર લખ્યો હતો. જ્યારે શાળાને પત્ર પાઠવવામાં આવ્યો ત્યારે પુત્રી અરજદાર સાથે હતી, જો કે, અરજદાર એ હકીકતથી માહિતગાર અને સચેત હતી કે જ્યારે અલગ થવાનું થશે તે તારીખે તે પુત્રીને પતિને સોંપી દેશે કારણ કે કોમ્યુનિટી સેન્ટરે અગાઉથી જ

મૌખિક રીતે ઉક્ત મુદ્દાની સુનાવણીની આગામી તારીખ આપી દીધી હતી અને પત્નીને ખૂબ સારી રીતે ખબર હતી કે તે દિવસે બંને પક્ષોનું અલગ થવાનું થશે અને તેને પુત્રીનો કબજો ચાલુ રાખવામાં રસ નથી. ઉક્ત દસ્તાવેજ અરજદારે પોતે પોતાના હાથે લખેલો પત્ર છે જેની ચકાસણી કરી શકાય છે. તેથી, તે સંપૂર્ણપણે સચેત છે કે બાળકીનો કબજો હવે તેની પાસે રહેવાનો નથી. અરજદાર-કિંજલ દ્વારા લખાયેલા ઉક્ત હસ્તલેખિત દસ્તાવેજની નકલ આ સાથે એનેક્ષર R પ તરીકે જોડવામાં આવેલ છે."

૧૨. ભાવિકભાઈનો કેસ એવો છે કે તારીખ ૧૧/૦૭/૨૦૨૫ ના રોજ, તેમણે અને કિંજલે સેપરેશન ડીડ કરીને સ્વેચ્છાએ તેમના લગ્નનો અંત આણ્યો હતો અને આ રૂઢિગત છૂટાછેડા હતા. છૂટાછેડાના લેખની નકલ પણ રજૂ કરવામાં આવી છે. આ છૂટાછેડાના લેખની શરતો મુજબ, ભાવિકભાઈનો કેસ એવો છે કે લગ્નનો અંત આવ્યો હતો અને કિંજલે પુત્રીનો કબજો તેમને સોંપવા સંમતિ આપી હતી અને પુત્રીની સંભાળ તેમના દ્વારા રાખવામાં આવશે.

૧૩. કિંજલ પોતાની અરજીમાં આ સેપરેશન ડીડ અંગે નીચે મુજબ જણાવે છે:

"૩.૨ અરજદાર રજૂઆત કરે છે કે સેપરેશન ડીડ પર તેની સહી સામાવાળા નંબર ૨ દ્વારા તારીખ ૧૧/૦૭/૨૦૨૫ ના રોજ બળજબરીથી અને છળકપટ તથા ફોજદારી છેતરપિંડી દ્વારા મેળવવામાં આવી હતી. સામાવાળાઓએ (પતિ અને સાસરિયાઓએ) ખોટું વચન આપીને તેની સહી કરાવી હતી કે લેખ થયા પછી તુરંત જ સગીર પુત્રીનો કબજો તેને સોંપી દેવામાં આવશે. જો કે, એકવાર સામાવાળાઓએ (પતિ અને સાસરિયાઓએ) તેમની સામાજિક છૂટાછેડાની જરૂરિયાતો પૂરી કરવા માટે તેની સહી મેળવી લીધી, પછી તેઓ પોતાના વચનથી ફરી ગયા અને ચાર વર્ષની બાળકીને બળજબરીથી રોકી રાખી, અસરકારક રીતે જન્મદાતા માતા (અરજદાર) પાસેથી કોર્પસને આંચકી લીધી."

૧૪. ઉક્ત રજૂઆતોમાંથી જોઈ શકાય છે તેમ, તેનો કેસ એવો છે કે તેની સહી બળજબરીથી મેળવવામાં આવી હતી અને દસ્તાવેજ થયા પછી તુરંત જ સગીર પુત્રીનો કબજો તેને સોંપવામાં આવશે તેવા ખોટા વચનથી તેને સહી કરવા લલચાવવામાં આવી હતી, પરંતુ, એકવાર તેણે દસ્તાવેજ પર સહી કરી દીધી, તેના પતિ અને તેના પરિવારના સભ્યો વચનથી ફરી ગયા હતા અને પુત્રીનો કબજો સોંપવાનો ઇનકાર કર્યો હતો અને આ તેની પુત્રીનો ગેરકાયદેસર રીતે

કબજો મેળવવા સમાન છે.

૧૫. આ તબક્કે એ નોંધવું યોગ્ય રહેશે કે દંપતી સ્વીકાર્યપણે મે ૨૦૨૪ માં અલગ થઈ ગયું હતું અને જુલાઈ ૨૦૨૫ સુધી એટલે કે લગભગ ૧ વર્ષ અને ૨ મહિના સુધી, કિંજલ - માતા જ પુત્રીના કબજામાં હતી. અલગ થયાની તારીખથી પોતાની સાથે રહેતી તેની ૪ વર્ષની પુત્રીનો કબજો માતા શા માટે છોડી રહી હતી તેનો કોઈ ખુલાસો આ લેખમાં રજૂ કરવામાં આવ્યો નથી.

૧૬. કિંજલે પોતાની અરજીમાં એ પણ જણાવ્યું છે કે તેણે તારીખ ૨૪/૧૨/૨૦૨૫ ના રોજ ભાવિકભાઈ અને તેના પરિવારના અન્ય સભ્યો સામે પોલીસ ફરીયાદ નોંધાવી હતી, જેમાં તેણે પોતાની એ દલીલનું પુનરાવર્તન કર્યું છે કે તેને છેતરીને સેપરેશન ડીડ પર સહી કરાવાઈ હતી અને તેની પુત્રીનો કબજો તેની પાસેથી કપટપૂર્વક છીનવી લેવામાં આવ્યો હતો.

૧૭. અહીં એ જણાવવું યોગ્ય રહેશે કે ફરીયાદમાં તેણે એ પણ કહ્યું હતું કે તેણે ત્રિશીકાનો કબજો મેળવવા માટે તેના પતિ સામે નવેમ્બર ૨૦૨૫ માં પ્રી-લિટિગેશન કાર્યવાહી શરૂ કરી હતી.

૧૮. ભાવિકભાઈ આ કોર્ટ સમક્ષ દલીલ કરે છે કે આ બંને હકીકતો વાસ્તવમાં અરજીમાં છુપાવવામાં આવી છે અને ત્રિશીકાનો કબજો કિંજલ દ્વારા સ્વેચ્છાએ સોંપવામાં આવ્યો હતો. તેઓ રજૂઆત કરે છે કે જે દિવસે મધ્યસ્થતા યોજવાનું નક્કી થયું હતું તે જ દિવસે કિંજલે આ અરજી દાખલ કરી છે. તેથી, ભાવિકભાઈ દલીલ કરે છે કે તેમની સગીર પુત્રી પરનો કબજો ગેરકાયદેસર અટકાયત કે ગેરકાયદેસર કબજો ગણાશે નહીં તેવું ક્યારેય કહી શકાય નહીં. તેઓ સ્પષ્ટપણે એવી દલીલ કરવા માંગે છે કે જ વર્ષની પુત્રીનો કબજો સેપરેશન ડીડ હેઠળ તેમને સ્વેચ્છાએ સોંપવામાં આવ્યો હતો અને તેથી, હબિયસ કોર્પસની અરજી ટકી શકે નહીં કારણ કે કબજો સ્વેચ્છાએ સોંપવામાં આવ્યો હતો અને પુત્રી પરનો તેમનો કબજો કાયદેસર હતો.

૧૯. એવી દલીલ કરવામાં આવે છે કે જો કિંજલ સેપરેશન ડીડનો અસ્વીકાર કરતી હોય, તો તેનો ઉપાય ઉક્ત સેપરેશન ડીડને પડકારતી યોગ્ય કોર્ટનો સંપર્ક કરવાનો રહેશે અને તે સેપરેશન ડીડમાંથી બહાર નીકળવા અને પુત્રીનો કબજો મેળવવા માટે હબિયસ કોર્પસ અરજી દાખલ કરી શકે નહીં જે તેણે સ્વેચ્છાએ સોંપ્યો હતો.

૨૦. એવી પણ દલીલ કરવામાં આવે છે કે જો કિંજલનો કેસ એવો હોય કે જો બાળકીનો કબજો તેને સોંપવામાં આવે તો બાળકીનું કલ્યાણ વધુ સારી

રીતે થશે, તો પણ તેણે સંબંધિત કાયદા હેઠળ ફેમિલી કોર્ટનો સંપર્ક કરવો પડશે અને કેસ બનાવવો પડશે કે જો કબજો તેને સોંપવામાં આવે તો બાળકીનું કલ્યાણ વધુ સારી રીતે થશે અને ગમે તે ધોરણે, હબિયસ કોર્પસની રિટ જારી કરવાની માંગણી કરતી અરજી પોષણક્ષમ ન હતી.

૨૧. કિંજલ અને ભાવિકભાઈ દ્વારા રજૂ કરાયેલી ઉપરોક્ત દલીલોના પ્રકાશમાં, આ અરજીમાં વિચારણા માટે ઉદ્ભવતો પ્રશ્ન એ છે કે:

- a. શું સગીર બાળકના કબજા અંગે પિતા અને માતાના પરસ્પર દાવાઓની તપાસ હાઈકોર્ટ તેની હબિયસ કોર્પસ સત્તાક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરીને કરી શકે?
- b. શું તારીખ ૧૧/૦૫/૨૦૨૫ ના સેપરેશન ડીડના આધારે પિતા ભાવિકભાઈ દ્વારા ૪ વર્ષની ત્રિશીકાના કબજાને કાયદેસરનો કબજો ગણી શકાય અને તેઓ તેનો કબજો જાળવી રાખવા માટે હકદાર બનશે? અથવા
- c. શું આ કોર્ટે હબિયસ કોર્પસ સત્તાક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરતી વખતે ૪ વર્ષની ત્રિશીકાનો કબજો તેની માતા-કિંજલને સોંપવાનો હુકમ કરવો જોઈએ?

પ્રશ્ન "(એ)" ના સંદર્ભમાં:

૨૨. ભાવિકભાઈ દલીલ કરે છે કે આ કોર્ટ માટે તેની હબિયસ કોર્પસ સત્તાક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરીને તેમની ૪ વર્ષની પુત્રી ત્રિશીકાના કબજા માટે તેમની પત્નીના દાવાને ગ્રાહ્ય રાખવો કાયદાકીય રીતે અપ્રાપ્ય છે. નીચેના નિર્ણયો પર વિશ્વાસ મૂકવામાં આવ્યો હતો:

અ. સોમપ્રભા રાણા અને અન્ય વિરુદ્ધ મધ્ય પ્રદેશ રાજ્ય અને અન્ય [(૨૦૨૪) ૯ સુપ્રીમ કોર્ટ કેસીસ ૩૮૨]

બ. રાજેશ્વરી ચંદ્રશેખર ગણેશ વિરુદ્ધ તમિલનાડુ રાજ્ય [(૨૦૨૩) ૧૨ સુપ્રીમ કોર્ટ કેસીસ ૪૭૨]

ક. તેજસ્વિની ગોંડ વિરુદ્ધ શેખર જગદીશ પ્રસાદ તિવારી [(૨૦૧૯) ૭ સુપ્રીમ કોર્ટ કેસીસ ૪૨]

ડ. નિત્યા આનંદ રાઘવન વિરુદ્ધ દિલ્લી રાષ્ટ્રીય રાજધાની ક્ષેત્ર રાજ્ય અને અન્ય [(૨૦૧૭) ૮ સુપ્રીમ કોર્ટ કેસીસ ૪૫૪]

ઈ. નેહા પરેશભાઈ ઠાકરની દીકરી વિરુદ્ધ ધર્મેશ હરિભાઈ પટેલ [૨૦૨૫: ગુજરાત હાઈકોર્ટ: ૭૪૫૬૫]

૨૩. સોમપ્રભા રાણા ના નિર્ણયમાં, જેના પર ભાવિકભાઈ દ્વારા વિશ્વાસ મૂકવામાં આવ્યો હતો, સર્વોચ્ચ અદાલતે સમયાંતરે આપેલા નિર્ણયોની શ્રેણી

(આ કેસમાં વિશ્વાસ મૂકાયેલા કેટલાક નિર્ણયો સહિત) પર વિચાર કર્યા પછી આખરે નીચે મુજબ ઠેરવ્યું છે:

"૬. આ કોર્ટના વિવિધ નિર્ણયોનું અવલોકન કર્યા પછી, આ મુદ્દા પર સુસ્થાપિત કાયદાની વ્યાપક દરખાસ્તોને નીચે મુજબ સંક્ષિપ્ત કરી શકાય છે:

એ. હબિયસ કોર્પસની રિટ એ એક વિશિષ્ટ અધિકાર રિટ છે. તે એક અસાધારણ ઉપાય છે. તે એક વિવેકાધીન જણાય છે;

બી. કેસની હકીકતોના આધારે રિટ સત્તાક્ષેત્રનો ઉપયોગ ન કરવાનો વિવેકાધિકાર હાઇકોર્ટ પાસે હંમેશા રહેલો છે. તે બધું વ્યક્તિગત કેસોની હકીકતો પર આધારિત છે;

સી. જો હાઇકોર્ટને હબિયસ કોર્પસની અરજીમાં જણાય કે સામાવાળાઓ દ્વારા બાળકનો કબજો ગેરકાયદેસર હતો, તો પણ આપેલ કેસમાં, જો હાઇકોર્ટનો એવો અભિપ્રાય હોય કે જે તબક્કે હબિયસ કોર્પસ માંગવામાં આવી હતી તે તબક્કે સગીરના કબજાને ખલેલ પહોંચાડવી તેના કલ્યાણ અને હિતમાં રહેશે નહીં, તો

હાઈકોર્ટ ભારતનાં બંધારણનાં અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળ
સત્તાક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરવાનો ઇનકાર કરી શકે છે; અને

ડી. જ્યાં સુધી સગીર બાળકોના કબજા અંગેના
નિર્ણયનો સવાલ છે, એકમાત્ર મુખ્ય વિચારણા સગીરનું
કલ્યાણ છે. પક્ષકારોના અધિકારોને બાળકના કલ્યાણ
પર પ્રભુત્વ મેળવવાની મંજૂરી આપી શકાય નહીં. આ
સિદ્ધાંત સગીર સંબંધિત હબિયસ કોર્પસ માંગતી અરજીને
પણ લાગુ પડે છે."

૨૪. ઉપરોક્ત બાબતો પરથી જોઈ શકાય છે તેમ, હબિયસ કોર્પસની
રિટ એ એક વિવેકાધીન ઉપાય છે અને આ વિવેકાધિકારનો ઉપયોગ વ્યક્તિગત
કેસની હકીકતો અને સંજોગો પર આધાર રાખે છે. વધુ મહત્વનું એ છે કે,
સર્વોચ્ચ અદાલતે ધરાવ્યું છે કે તેની હબિયસ કોર્પસ સત્તાક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરતી
વખતે બાળકના "શ્રેષ્ઠ હિતો" કોર્ટની સર્વોપરી ચિંતા હોવી જોઈએ.

૨૫. આમ, ભાવિકભાઈના વિદ્વત્ પકીલની એ દલીલ સ્વીકારી શકાય
નહીં કે કિંજલ દ્વારા સ્વેચ્છાએ સોંપાયેલો ત્રિશીકાનો કબજો કાયદેસરનો કબજો
બનાવે છે અને હબિયસ કોર્પસ જારી કરવાની માંગણી કરતી રિટને ગ્રાહ્ય રાખીને
તેમાં હસ્તક્ષેપ કરી શકાય નહીં, કારણ કે હબિયસ કોર્પસ સત્તાક્ષેત્રનો ઉપયોગ

કરતી વખતે સગીર બાળકના કબજા સંબંધિત કેસોમાં કાયદાનો મૂળભૂત અને પ્રાથમિક સિદ્ધાંત સગીર બાળકના શ્રેષ્ઠ હિતોની તપાસ અને નિર્ધારણ કરવાનો રહેશે. પ્રશ્ન (એ) નો જવાબ તદાનુસાર આપવામાં આવે છે.

પ્રશ્ન "(બી)" અને "(સી)" ના સંદર્ભમાં:

૨૬. કારણ કે આ બંને પ્રશ્નો પરસ્પર સંબંધિત છે, તેથી તેમની સાથે વિચારણા કરીને નિર્ણય લેવામાં આવે છે.

૨૭. આપણા કાયદા હેઠળ સગીરોના કબજાને લગતી જોગવાઈઓ સગીરના અંગત કાયદાઓ દ્વારા સંચાલિત થાય છે. G & WC એક્ટની જોગવાઈઓ સગીરના વાલીની નિમણૂક કરવામાં કોર્ટની સત્તાઓને પણ સંચાલિત કરે છે અને G & WC એક્ટની કલમ ૬ જાહેર કરે છે કે એક્ટની જોગવાઈઓ સગીરના વાલી નિમણૂકની સત્તાને છીનવી લેશે નહીં કે તેમાં ઘટાડો કરશે નહીં જેને સગીર આધીન છે. આથી આનો અર્થ એ થશે કે સગીર માટે વાલી નીમવા અંગેનો પ્રશ્ન મૂળભૂત રીતે તે અંગત કાયદા દ્વારા સંચાલિત થશે જેને સગીર આધીન છે. વર્તમાન કેસમાં, કોર્પસ-ત્રિશીકા હિન્દુ હોવાથી, તેની વાલીપણાની બાબતો હિન્દુ માઈનોરિટી એન્ડ ગાર્ડિયનશિપ એક્ટ, ૧૯૫૬ ની જોગવાઈઓ દ્વારા સંચાલિત થશે.

૨૮. સામાન્ય સંજોગોમાં એટલે કે જ્યારે માતાપિતા વચ્ચે કોઈ દંપતી વિવાદ ન હોય, ત્યારે સગીર પરનો કબજો તેના બંને માતાપિતા દ્વારા સંયુક્ત રીતે ભોગવવામાં આવે છે અને તે બંનેમાંથી કોઈ એકનો અનન્ય અધિકાર નથી. એવી અપેક્ષા રાખવામાં આવે છે કે બંને માતાપિતા સગીરના હિતોની સંભાળ એવી રીતે રાખશે જે બાળકના ઉત્કર્ષ માટે સૌથી વધુ ફાયદાકારક હોય. જો કે, દંપતી વિવાદના કિસ્સામાં અથવા જ્યાં સગીર માટે વાલી નીમવો જરૂરી બને તેવા કેસમાં, હિન્દુ માઈનોરિટી એન્ડ ગાર્ડિયનશિપ એક્ટ, ૧૯૫૬ ની જોગવાઈઓ આકર્ષિત થશે.

૨૯. હિન્દુ માઈનોરિટી એન્ડ ગાર્ડિયનશિપ એક્ટ, ૧૯૫૬ ની કલમ ૬(એ) જણાવે છે કે અવિવાહિત છોકરીના કિસ્સામાં હિન્દુ સગીરના કુદરતી વાલી પિતા અને તેમના પછી માતા હશે. કલમ ૬(એ) નો પરંતુક (proviso) જણાવે છે કે ૫ વર્ષથી ઓછી વયના સગીરના કિસ્સામાં, કુદરતી વાલી સામાન્ય રીતે માતા હશે. આમ, વર્તમાન કેસમાં, ત્રિશીકા માત્ર ૪ વર્ષની હોવાથી, સામાન્ય રીતે, માતા-કિંજલ કુદરતી વાલી બનશે.

"૬. હિન્દુ સગીરના કુદરતી વાલી. — હિન્દુ સગીરના શરીર તેમજ સગીરની મિલકત (સંયુક્ત કુટુંબની મિલકતમાં તેના અથવા તેણીના અવિભક્ત હિત સિવાય) ના સંદર્ભમાં કુદરતી વાલીઓ નીચે મુજબ છે— (એ) છોકરા અથવા અવિવાહિત છોકરીના કિસ્સામાં —

પિતા, અને તેમના પછી, માતા: શરત એ છે કે પાંચ વર્ષની ઉંમર પૂરી ન કરી હોય તેવા સગીરનો કબજો સામાન્ય રીતે માતા પાસે રહેશે; (બી) ગેરકાયદેસર છોડરા અથવા ગેરકાયદેસર અવિવાહિત છોકરીના કિસ્સામાં — માતા, અને તેના પછી, પિતા; (સી) પરણેલી છોકરીના કિસ્સામાં — પતિ: શરત એ છે કે આ કલમની જોગવાઈઓ હેઠળ કોઈ પણ વ્યક્તિ સગીરના કુદરતી વાલી તરીકે કામ કરવા માટે હકદાર રહેશે નહીં — (એ) જો તે હિન્દુ મટી ગયો હોય, અથવા (બી) જો તેણે સાધુ (વાનપ્રસ્થ) અથવા સંન્યાસી (યતિ કે સંન્યાસી) બનીને સંસારનો સંપૂર્ણ અને આખરી ત્યાગ કર્યો હોય. સ્પષ્ટીકરણ. — આ કલમમાં, 'પિતા' અને 'માતા' અભિવ્યક્તિઓમાં સાવકા પિતા અને સાવકી માતાનો સમાવેશ થતો નથી."

૩૦. હિન્દુ માઈનોરિટી એન્ડ ગાર્ડિયનશિપ એક્ટ, ૧૯૫૬ ની કલમ ૧૩ અસ્પષ્ટ શબ્દોમાં જાહેર કરે છે કે જ્યારે હિન્દુ સગીર માટે વાલી નીમવાની વાત આવે ત્યારે સગીરનું કલ્યાણ એ પરમ વિચારણા રહેશે.

"૧૩. સગીરનું કલ્યાણ પરમ વિચારણા રહેશે. — (૧)

કોર્ટ દ્વારા હિન્દુ સગીરના વાલી તરીકે કોઈ વ્યક્તિની નિમણૂક કે જાહેરાત કરવામાં, સગીરનું કલ્યાણ પરમ વિચારણા રહેશે. (૨) આ એક્ટની અથવા હિન્દુઓમાં

લગ્નમાં વાલીપણાને લગતા કોઈપણ કાયદાની જોગવાઈઓના આધારે કોઈ પણ વ્યક્તિ વાલીપણા માટે હકદાર રહેશે નહીં, જો કોર્ટનો એવો અભિપ્રાય હોય કે તેનું વાલીપણું સગીરના કલ્યાણ માટે નહીં હોય."

૩૧. હિન્દુ માઈનોરિટી એન્ડ ગાર્ડિયનશિપ એક્ટ, ૧૯૫૬ ની કલમ ૨ પણ સ્પષ્ટ કરે છે કે ગાર્ડિયન એન્ડ વોર્સ એક્ટની જોગવાઈઓ હિન્દુ માઈનોરિટી એન્ડ ગાર્ડિયનશિપ એક્ટ, ૧૯૫૬ ના ઉમેરા તરીકે રહેશે અને તેના ઘટાડા રૂપ નહીં.

૩૨. ગાર્ડિયન એન્ડ વોર્સ એક્ટની કલમ ૧૭ પણ જણાવે છે કે વાલી નીમતી વખતે કોર્ટે સગીરના કલ્યાણ માટેના સંજોગો દ્વારા માર્ગદર્શિત થવું જોઈએ.

"૧૭. વાલીની મતી વખતે કોર્ટે ધ્યાનમાં લેવાની બાબતો. —

(૧) સગીરના વાલીની નિમણૂક કે જાહેરાત કરતી વખતે, કોર્ટ, આ કલમની જોગવાઈઓને આધીન રહીને, સગીર જે કાયદાને આધીન છે તેને સુસંગત રહીને સંજોગોમાં સગીરના કલ્યાણ માટે જે જણાય તેના દ્વારા માર્ગદર્શિત થશે.

(૨) સગીરના કલ્યાણ માટે શું રહેશે તેની વિચારણા કરતી વખતે, કોર્ટ સગીરની ઉંમર, જાતિ અને ધર્મ, પ્રસ્તાવિત વાલી ચારિત્ર્ય અને

ક્ષમતા અને સગીર સાથે તેની સગાંવહાલપણું, મૃતક માતાપિતાની જો કોઈ ઈચ્છા હોય તો, અને સગીર કે તેની મિલકત સાથે પ્રસ્તાવિત વાલીના હયાત કે અગાઉના સંબંધોને ધ્યાનમાં લેશે.

(૩) જો સગીર બુદ્ધિશાળી પસંદગી કરવા માટે પૂરતો મોટો હોય, તો કોર્ટ તે પસંદગી પર વિચાર કરી શકે છે.

(૨૬ કરેલ)

(૫) કોર્ટ તેની ઈચ્છા વિરુદ્ધ કોઈ પણ વ્યક્તિને વાલી તરીકે નીમશે નહીં કે જાહેર કરશે નહીં."

૩૩. આમ, સગીરના કબજા સંબંધિત કાનૂની જોગવાઈઓ અને ન્યાયિક નિર્ણયો, આખરે એવું જણાવે છે કે ધ્યાનમાં લેવાનો મુખ્ય મુદ્દો બાળકના કલ્યાણ અથવા બાળકના "શ્રેષ્ઠ હિતો" તરીકે ઓળખાય છે તે છે.

૩૪. જો માતાપિતા વચ્ચે વિવાદ હોય અને મુદ્દો બાળકના (કોર્પસના) કબજાને લગતો હોય, તો સામાન્ય ક્રમમાં, માતાપિતામાંથી કોઈ એકે યોગ્ય કોર્ટનો સંપર્ક કરવો અને તેમને લાગુ પડતા કાયદા હેઠળ કબજો માંગવો જરૂરી છે અને જો તેઓ મજબૂત સામગ્રી રજૂ કરીને એ સ્થાપિત કરી શકે કે જો કબજો તેમને

સોંપવામાં આવે તો બાળકના કલ્યાણની વધુ સારી સંભાળ રાખી શકાશે, તો તે અસરનો હુકમ કોર્ટ પાસેથી મેળવી શકે છે.

૩૫. જો કે, આ કાનૂની સ્થિતિ હોવા છતાં, વર્તમાન કેસ સહિત ઘણા કેસોમાં, માતાપિતામાંથી કોઈ એક દ્વારા ગમે તેમ કરીને બાળકનો કબજો મેળવવાનો અને તેના દ્વારા સાથીદારને કોઈપણ કસ્ટડીયલ અધિકારોનો ઉપયોગ કરવાથી વચિંત રાખવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવે છે, જેના પરિણામે અયોગ્ય મુકદ્દમા ઉભા થાય છે. દંપતી વિવાદમાં સાનુકૂળ પરિણામ મેળવવા માટે બાળક પરના કબજાનો ઉપયોગ મૂળભૂત રીતે એક હથિયાર તરીકે અને લીવરેજ તરીકે કરવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવે છે. ઝઘડતા માતાપિતા દ્વારા અપનાવવામાં આવતો આ માર્ગ સગીર બાળક માટે બિનજરૂરી આઘાત તરફ દોરી જાય છે, જે ક્યારેક એ પણ સમજી શકતું નથી કે આ મુકદ્દમો શાના વિશે છે અને શું આ લડાઈ તેના પોતાના ભલા માટે છે કે કેમ.

૩૬. વર્તમાન કેસમાં, સ્પીકારેલી હકીકતો પરથી ઉપર નોંધ્યા મુજબ, કિંજલ અને ભાવિકભાઈ વચ્ચે દંપતી વિવાદ મે ૨૦૨૪ માં ઉભો થયો હતો, જ્યારે કિંજલ અલગ થઈ ગઈ હતી અને જ્યારે ત્રિશીકા માંડ ૩ વર્ષની હતી. હકીકતમાં, ભાવિકભાઈ દ્વારા સ્વીકારવામાં આવ્યું છે કે જ્યારે કિંજલ તેનું સાસરું છોડીને તેના પિતાના ઘરે રહેવા ગઈ ત્યારે તેમની સગીર પુત્રી ૩ વર્ષની હતી અને

કિંજલ તેને પોતાની સાથે તેના પિતાના ઘરે લઈ ગઈ હતી અને તેની સંભાળ રાખી રહી હતી. આમ, મે ૨૦૨૪ થી સગીર પુત્રી ત્રિશીકાનો કબજો વિવાદિત સેપરેશન ડીડ અસ્તિત્વમાં આવ્યું ત્યાં સુધી કિંજલ પાસે હતો.

૩૭. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, મે ૨૦૨૪ થી શરૂ કરીને ૧ વર્ષ અને ૨ મહિનાથી વધુ સમય માટે, ૩ વર્ષનું બાળક કિંજલના કબજામાં હતું. સ્વીકાર્યપણે, આ સમયગાળા દરમિયાન ભાવિકભાઈએ ત્રિશીકા પર કોઈ કસ્ટડીયલ અધિકારોનો ઉપયોગ કર્યો ન હતો. આ બાબત ભાવિકભાઈના પોતાના જવાબમાં રહેલી એ રજૂઆત પરથી તારવી શકાય છે કે કિંજલ તેમના ફોન કોલ્સનો જવાબ આપતી ન હતી અને તેઓ તેની માતાને આ અંગે ફરીયાદ કરવા માટે ફોન કરવા મજબૂર બન્યા હતા. આના પરથી એ વાતનો સંકેત મળશે કે તેમને આ સમગ્ર ૧ વર્ષ અને ૨ મહિનાના સમયગાળા માટે તેમની ૩ વર્ષની પુત્રીને મળવાની તક પણ મળી ન હતી.

૩૮. હવે, તારીખ ૧૧/૦૭/૨૦૨૫ ના વિવાદિત સેપરેશન ડીડ પર આવતાં, શરૂઆતમાં જ, આપણે એ અવલોકન કરવા માટે મજબૂર છીએ કે આ લેખ લખનારો અંત આણે છે અને ત્રિશીકાનો કબજો નક્કી કરે છે તેવા દસ્તાવેજ તરીકે આપણામાં વિશ્વાસ જગાડતો નથી. આ એટલા માટે છે કારણ કે છૂટાછેડાના લેખનું પહેલું પાનું ઉપસેલું સ્ટેમ્પ પેપર છે અને ત્યારપછીનું પાનું છે

જ્યાંથી લેખ શરૂ થાય છે. આ પાનું જ્યાંથી લેખ શરૂ થાય છે તે પાછળથી ઉમેરવામાં આવ્યું હોય તેમ જણાય છે. આપણે એવું એટલા માટે કહીએ છીએ કારણ કે ફોન્ટ સાઈઝ બાકીના બે પાનાના ફોન્ટ કરતાં નાની છે અને આ પાનાની લાઈન સ્પેસિંગ પણ બીજા અને ત્રીજા પાનાની ફોન્ટ સાઈઝની સરખામણીમાં ઓછી છે જે મોટી લાઈન સ્પેસિંગ ધરાવે છે. આ દર્શાવે છે કે શરૂઆતના પાનામાં કેટલીક બાબતો એડજસ્ટ કરવાનું સુનિશ્ચિત કરવા માટે ૧ લું પાનું ઉમેરવામાં આવ્યું છે અને પાનાના તળિયે બે હસ્તલેખિત લાઈનો છે. આ સ્પષ્ટ તફાવતને જોતાં, પ્રાઈમા ફેસી, અમારો એવો અભિપ્રાય છે કે આ દસ્તાવેજ શંકાસ્પદ છે અને પ્રથમ પાનું ઉમેરવામાં આવ્યું હોવાની કે બદલવામાં આવ્યું હોવાની શક્યતાને નકારી શકાય નહીં, જો કે પ્રથમ પાનાના તળિયે કિંજલની સહી છે.

૩૯. આ સેપરેશન ડીડના અમલ અંગે આ શંકાને બળ આપતા બીજા કેટલાક કારણો પણ છે.

૪૦. સ્વીકાર્યપણે, પતિની રજૂઆતો મુજબ, સમાજના સભ્યોએ તેમની સુનાવણીની તારીખ ૨૭/૦૬/૨૦૨૫ નક્કી કરી હતી અને કિંજલ અપ્રાપ્ય હોવાથી, તારીખ ફરીથી ૧૧/૦૭/૨૦૨૫ નક્કી કરવામાં આવી હતી. તેથી, એ સ્પષ્ટ છે કે ૨૭/૦૬/૨૦૨૫ થી ૧૧/૦૭/૨૦૨૫ વચ્ચેના સમયગાળા

દરમિયાન, કિંજલ અને ભાવિકભાઈ અથવા સંબંધિત પરિવારના સભ્યો વચ્ચે કોઈ વિચારણા થઈ હોવાની કોઈ શક્યતા ન હતી.

૪૧. અરજદારના વિદ્વત્ વકીલ, જોકે, કિંજલ દ્વારા ૧૦/૦૭/૨૦૨૫ ના રોજ શાળાના આચાર્યને સુપ્રત કરાયેલા હસ્તલેખિત પત્ર પર ખૂબ ભાર મૂકવાનો પ્રયાસ કરે છે, જેમાં તેણે જણાવ્યું છે કે તેણે ૦૨/૦૭/૨૦૨૫ ના રોજ ત્રિશીકાનું એડમિશન પાછું ખેંચી લીધું હતું અને ફી પરત માંગી રહી હતી. કિંજલના આ પત્રમાં "મારા છૂટાછેડાના કારણે" દર્શાવેલા નિવેદન પર ખૂબ ભાર મૂકવામાં આવ્યો છે. એવી દલીલ કરવાનો પ્રયાસ કરાયો છે કે કિંજલે, આ પત્રના આધારે, છૂટાછેડા સ્વીકાર્યા હતા અને પરિણામે, સેપરેશન ડીડના અમલને પણ સ્વીકાર્યો હતો.

૪૨. અમારા મતે, આ દલીલ સ્વીકારી શકાય નહીં. પ્રથમ તો, અગાઉ જણાવ્યા મુજબ, કિંજલની અપ્રાપ્યતાના કારણે જે સમાજ દ્વારા લગ્ન વિવાદ પર ચર્ચા માટે નક્કી કરાયેલી પ્રથમ તારીખ ૨૭/૦૬/૨૦૨૫ ના રોજ વિચારણા થઈ ન હતી તે સમયગાળાથી તારીખ ૧૧/૦૭/૨૦૨૫ એટલે કે ફરીથી નક્કી કરાયેલી તારીખ સુધી પક્ષકારો વચ્ચે કોઈ વિચારણા થઈ ન હતી, જે દિવસે સેપરેશન ડીડ સંપન્ન થયું હોવાનું માનવામાં આવે છે.

૪૩. જ્યારે સેપરેશન ડીડ સ્વીકાર્યપણે ૧૧/૦૭/૨૦૨૫ ના રોજ સંપન્ન થયું હતું, ત્યારે શાળાને પત્ર પાઠવતી વખતે કિંજલ દ્વારા ૧૦/૦૭/૨૦૨૫ ના રોજ છૂટાછેડા મેળવ્યા હોવાનું જણાવવાનો પ્રશ્ન સમગ્ર સેપરેશન ડીડને શંકાસ્પદ બનાવે છે. આ એટલા માટે છે કારણ કે, જો છૂટાછેડા અંગે પરિવારના સભ્યો વચ્ચેની બેઠક માત્ર ૧૧/૦૭/૨૦૨૫ ના રોજ નક્કી થઈ હતી, જે દિવસે લેખ થયો હતો, તો એક દિવસ પહેલાં ૧૦/૦૭/૨૦૨૫ ના રોજ છૂટાછેડાનો સ્વીકાર હોવાનો પ્રશ્ન બિલકુલ અશક્ય બની રહે. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, કિંજલે લેખ થયો તે અગાઉ જ ભાવિકભાઈને છૂટાછેડા આપી દીધા હોવાનું જણાવ્યું હોવાનું માનવામાં આવે છે, જે અસંભવિત હશે, ખાસ કરીને જ્યારે ભાવિકભાઈની રજૂઆતો મુજબ પણ ૧૧/૦૭/૨૦૨૫ અગાઉ કોઈ વિચારણા હાથ ધરવામાં આવી ન હતી.

૪૪. અહીં એ પણ નોંધવું જોઈએ કે આ પત્રમાં એવું જણાવાયું નથી કે કિંજલ ૦૨/૦૭/૨૦૨૫ ના રોજ (એટલે કે સેપરેશન ડીડ સંપન્ન થયું તેના ૮ દિવસ પહેલાં) એડમિશન પાછું ખેંચી રહી હતી કારણ કે તેણે છૂટાછેડાના કારણે ત્રિશીકાનો કબજો તેના પતિને સોંપી દીધો હતો. પત્ર વાસ્તવમાં ત્રિશીકાના કબજા અંગે મૌન છે.

૪૫. એ પણ નોંધવું જોઈએ કે કિંજલ એવો પત્ર પાઠવી રહી હતી જેમાં જણાવ્યું હતું કે તે ત્રિશીકાનું એડમિશન પાછું ખેંચી રહી છે તે એવા અનુમાન તરફ

પણ દોરી જશે કે તે પોતે જ ત્રિશીકાને એડમિશન અપાવનાર હતી અને તેથી, જરૂરી તારણ મુજબ, જુલાઈ ૨૦૨૫ સુધી ત્રિશીકાનો કબજો તેની પાસે હતો.

૪૬. સેપરેશન ડીડ શા માટે શંકાસ્પદ બને છે તેનું હજુ એક બીજું કારણ પણ છે. અહીં એ નોંધવું જોઈએ કે આ સેપરેશન ડીડ જે એક નોટરાઈઝ્ડ દસ્તાવેજ છે તેમાં દસ્તાવેજના અંતે એક એન્ડોર્સમેન્ટ છે, જે નીચે મુજબ વંચાય છે:

"બંને પક્ષો (પતિ અને પત્ની) બંને પક્ષના સાક્ષીઓની હાજરીમાં છૂટાછેડા માટે સંમત થયા છે. છૂટાછેડા માટેની પદ્ધતિ અને રૂઢી સમાજ દ્વારા અપનાવવામાં આવેલ છે પરંતુ, જો તેઓ સમયસર કોર્ટ દ્વારા ડિક્રી મેળવી શકે તો."

૪૭. નોટરી-એડવોકેટ શ્રી પુરોહિત દ્વારા કરવામાં આવેલા આ એન્ડોર્સમેન્ટ પરથી એ સ્પષ્ટ થાય છે કે દંપતી કથિત રૂઢિગત છૂટાછેડા દ્વારા તેમના લગ્નનો અંત આણતું ન હતું. આ એટલા માટે છે કારણ કે, પક્ષકારોને જાણ કરવામાં આવી છે અને તેઓ એ વાત પર પણ સંમત થયા છે કે તેઓ સમયસર કોર્ટ દ્વારા છૂટાછેડાની ડિક્રી મેળવી શકે છે. સારાંશમાં, દસ્તાવેજમાં આ એન્ડોર્સમેન્ટ માત્ર એવા અનુમાન તરફ દોરી જશે કે દસ્તાવેજમાં માત્ર છૂટાછેડા માટેની એક સમજૂતી નોંધાઈ હતી જેમાં એ વાત પર સંમતિ થઈ હતી કે કોર્ટમાંથી

ડિકી માંગીને ભવિષ્યમાં લગ્નનો અંત આણી શકાય છે. આથી આનો અર્થ એ પણ થશે કે કોર્ટમાંથી યોગ્ય ડિકી મેળવવામાં ન આવે ત્યાં સુધી લગ્ન ચાલુ રહ્યા હતા.

૪૮. આપણે આ તારણ પર પહોંચવામાં મજબૂત બનીએ છીએ કારણ કે અરજદારના વિદ્વત્ પકીલે રજૂઆત કરી હતી કે, ત્યારબાદ, સપ્ટેમ્બર ૨૦૨૫ ના મહિનામાં, હિન્દુ મેરેજ એક્ટની કલમ ૧૩ બી હેઠળ સંમતિથી લગ્નનો અંત આણવા માટેની અરજી તૈયાર કરવામાં આવી હતી અને તેને ફેમિલી કોર્ટ સમક્ષ દાખલ કરવા માટે સંમતિ પણ આપવામાં આવી હતી. ભાવિકભાઈના વિદ્વત્ પકીલ દ્વારા તેમની દલીલો દરમિયાન અને જવાબમાં પણ એવું જણાવાયું હતું કે કિંજલે ભાવિકભાઈ સાથે સંયુક્ત અરજી રજૂ કરવા માટે કોર્ટમાં આવવાનું હતું, પરંતુ, કોર્ટ પરિસરમાં આવીને તેણે હોબાળો મચાવ્યો અને ઉક્ત દસ્તાવેજ પર સહી કરવાનો ઇનકાર કર્યો હતો. આમ, પરસ્પર સંમતિથી લગ્નનો અંત આણતી સંયુક્ત અરજીની તૈયારી એ પક્ષકારો વચ્ચેની એક સ્વીકારેલી હકીકત છે.

૪૯. મૂળ કલમ ૧૩ બી અરજી જેમાં ભાવિકભાઈની સહી છે તે રેકૉર્ડ પર મૂકવામાં આવી છે અને તેમાં એક કલમ છે જે નીચે મુજબ વંચાય છે:

“(૮) છૂટાછેડા બાદ પુત્રી ત્રિશીકા નો કબજો અરજદાર નં ૧ વાળા પાસે રહેશે અને તેના ભરણપોષણ અને ઉછેર કરવાની જવાબદારી

અરજદાર નં ૧ વાળા ની રહશે. અરજદાર નં. ૨ પોતાની પુત્રીને
તેણીની ઈચ્છા થાય ત્યાર સ્વખર્ચે મળી શકશે.”

૫૦. આ કલમ પરથી જોઈ શકાય છે તેમ, સપ્ટેમ્બર ૨૦૨૫ ના રોજ પણ, જ્યારે
કલમ ૧૩ બી હેઠળ અરજી દાખલ કરવાની હતી, ત્યારે સગીર પુત્રીનો કબજો
કિંજલ પાસે હોવાનું દર્શાવવામાં આવ્યું હતું અને છૂટાછેડા મંજૂર થયા પછી જ
ત્રિશીકાનો કબજો ભાવિકભાઈને સોંપવા સંમતિ આપવામાં આવી હતી. એ
વિવાદમુક્ત હોઈ શકે કે હિન્દુ મેરેજ એક્ટની કલમ ૧૩ બી હેઠળ અરજી દાખલ
કરવા માત્રથી, છૂટાછેડા તુરંત જ કે સ્વચાલિત રીતે મંજૂર થતા નથી, પરંતુ
કાયદો આદેશ આપે છે કે ૬ મહિનાનો ફૂલિંગ પિરિયડ હોવો જોઈએ અને
દંપતીએ ત્યારબાદ કોર્ટ સમક્ષ હાજર થઈને પરસ્પર સંમતિથી લગ્નનો અંત
આણવાની તેમની ઈચ્છાનું પુનરાવર્તન કરવું પડે છે.

૫૧. તેથી હિન્દુ મેરેજ એક્ટની કલમ ૧૩ બી હેઠળ તૈયાર કરાયેલી અરજી પરથી
એ ફલિત થાય છે, જેમાં ભાવિકભાઈની સહી છે, કે એ વિવાદમુક્ત છે કે
ત્રિશીકાનો કબજો કોર્ટના હુકમો દ્વારા પરસ્પર સંમતિથી લગ્નનો અંત આવ્યા
પછી જ કાયદેસર રીતે તેમને સોંપવામાં આવશે. હિન્દુ મેરેજ એક્ટની કલમ ૧૩
બી હેઠળ તૈયાર કરાયેલી અરજી, તેના દ્વારા, રૂઢિગત લેખને અસરકારક રીતે
નિર્થક બનાવી દે છે.

૫૨. જો પતિએ સ્વીકાર્યપણે કલમ ૧૩ બી અરજી દાખલ કરવાનો નિર્ણય લીધો હતો અને તેના લગ્નનો અંત આણવા માંગ્યો હતો, તો આ એ ધારી લે છે કે તેણે પોતે સ્વીકાર્યું ન હતું કે સેપરેશન ડીડ રૂઢિગત છૂટાછેડા સમાન છે. કલમ ૧૩ બી અરજી દાખલ કરવાનો પ્રસ્તાવ, પોતે જ, એ દર્શાવવા માટે પૂરતો છે કે સેપરેશન ડીડ કોઈ સુસંગતતા ધરાવતું નથી અને વધુ મહત્વનું એ કે ચોક્કસ લખાણ કે લગ્નનો અંત આવ્યા પછી જ બાળકીનો કબજો સોંપવામાં આવશે તે સ્પષ્ટ કરે છે કે લગ્નનો અંત ન આવે ત્યાં સુધી પતિ પાસે બાળકીનો કબજો રાખવાનો અધિકાર રહેશે નહીં.

૫૩. આપણે અહીં જણાવવા માંગીએ છીએ કે આપણે આ અવલોકનો માત્ર આ કેસના હેતુ માટે કરી રહ્યા છીએ અને પતિ દ્વારા તેની ૪ વર્ષની બાળકીનો કબજો પ્રાઈમા ફેસી કાયદેસર છે કે નહીં તે નક્કી કરવાના હેતુઓ માટે જે કંઈ કહેવામાં આવ્યું છે તેના પર જઈ રહ્યા છીએ. પુનરાવર્તન કરવા માટે, જો પિતા પોતે કાયદાની અદાલતમાં દાખલ કરવાની અરજીમાં સ્વીકારતા હોય કે તેઓ છૂટાછેડા મંજૂર થયા પછી જ કબજા માટે હકદાર બનશે, તો એ સ્પષ્ટ છે કે તેઓ લગ્નનો અંત આવ્યા અગાઉ અનન્ય અને કાયદેસર કબજામાં હોવાનો દાવો કરી શકે નહીં. એ હકીકતને ધ્યાનમાં રાખીને કે ૪ વર્ષની બાળકીનો કબજો મે ૨૦૨૪ થી માતા પાસે હતો અને તે સ્વીકારતી નથી કે તેણે પિતાને કબજો સોંપ્યો હતો તે સાથે પિતાએ પોતાની કલમ ૧૩ બી અરજીમાં જણાવ્યું હતું કે

પરસ્પર સંમતિથી છૂટાછેડાની ડિકી મંજૂર કરીને લગ્નનો અંત આવ્યા પછી તેને બાળકીનો કબજો સોંપવામાં આવશે, અમે એવું હોલ્ડ કરવા માટે મજબૂર છીએ કે પિતા દ્વારા ૪ વર્ષની બાળકીના કબજાને કાયદેસર ગણી શકાય નહીં.

૫૪. એવી દલીલ કરવાનો પ્રયાસ કરાયો છે કે સેપરેશન ડીડ પર શંકા કરી શકાય નહીં અને પરિણામે ત્રિશીકાની સ્વેચ્છાએ સોંપણી પર પણ શંકા કરી શકાય નહીં કારણ કે સેપરેશન ડીડના સાક્ષીઓ દ્વારા ફાઇલ કરાયેલા સોગંદનામાના કારણે, જે જવાબ સાથે રજૂ કરાયેલ છે. એમાં કોઈ શંકા નથી કે સાક્ષીઓ દ્વારા સોગંદનામામાં એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે દસ્તાવેજ પક્ષકારો દ્વારા સંપન્ન કરાયો હતો અને રસપ્રદ રીતે માત્ર એવું જણાવાયું છે કે ભાવિકભાઈએ ત્રિશીકાનો કબજો લેવા માટે સ્વેચ્છાએ તૈયારી દર્શાવી હતી અને ત્રિશીકાના તમામ ખર્ચ ઉઠાવવાની બાંહેધરી આપી હતી. આ સોગંદનામા પરથી એ સ્પષ્ટ થતું નથી કે કિંજલ આ ઓફર પર સંમત થઈ હતી કે કેમ અથવા તેને ભાવિકભાઈની તરફેણમાં ત્રિશીકાનો કબજો છોડી દેવાની તેની ઈચ્છા વિશે પૂછવામાં આવ્યું હતું કે કેમ. કિંજલની સંમતિ માંગવામાં આવી હોવાના અને ત્રિશીકાનો કબજો સ્વેચ્છાએ સોંપવા માટે તેની સંમતિ મેળવવામાં આવી હોવાના અભાવે, સોગંદનામાને ત્રિશીકાનો કબજો સ્વેચ્છાએ સોંપવા માટે કિંજલની સંમતિના પુરાવા તરીકે સ્વીકારી શકાય નહીં.

૫૫. ઉપરોક્ત બાબતો સિવાય, આપણે આ નિર્ણાયક, જો સૌથી મહત્વપૂર્ણ પ્રશ્ન ન હોય તો, પર પણ વિચાર કરી શકીએ છીએ કે ૪ વર્ષના બાળકના કબજાની વાત આવે ત્યારે પરમ વિચારણા શું રહેશે. એ વિવાદમુક્ત હોઈ શકે કે, હિન્દુ માઈનોરિટી એન્ડ ગાર્ડિયનશિપ એક્ટ, ૧૯૫૬ ની કલમ ૬(એ) ના પરંતુક મુજબ, માંડ ૪ વર્ષ અને એક મહિનાની વય ધરાવતી છોકરીની કુદરતી વાલી માતા બનશે. કાયદો, મૂળભૂત રીતે, સ્વીકારે છે કે ૫ વર્ષની ઉંમર પૂરી ન કરી હોય તેવી છોકરીની સંભાળ અસરકારક રીતે અને વ્યવહારિક રીતે માત્ર માતા દ્વારા જ રાખી શકાય છે, પિતા દ્વારા નહીં. એ સામાન્ય જ્ઞાનની વાત છે કે પિતા ૫ વર્ષથી નાની વયના બાળકની સંભાળ એ રીતે રાખી શકશે નહીં જે રીતે માતા રાખી શકે છે.

૫૬. વર્તમાન કેસમાં, એ પણ વિવાદમુક્ત છે કે ભાવિકભાઈ એક વ્યાપારી છે અને તેમની વ્યાપારી પ્રવૃત્તિઓના કારણે તેમને ક્યારેક-ક્યારેક તેમના વતન બહાર પ્રવાસ કરવો પડે છે. આપણી વાતચીત દરમિયાન પણ, તેમણે રજૂઆત કરી હતી કે જો કે તેઓ દરેક સમયે બાળક સાથે રહી શકતા ન હતા, પરંતુ તેમના માતાપિતા બાળકની તમામ જરૂરિયાતોની સંભાળ રાખશે અને જો તેમની પુત્રીનો કબજો તેમને આપવામાં આવે તો બાળકીનું કલ્યાણ વધુ સારી રીતે થશે. તેમણે આપણી સમક્ષ એવી દલીલ કરવાનો પણ પ્રયાસ કર્યો હતો કે તેમની પત્ની પણ નોકરી કરતી હતી અને તેથી, તેને પણ ૨૪ કલાક

બાળકી સાથે રહેવાની આ જ સમસ્યાનો સામનો કરવો પડશે અને પરિસ્થિતિઓની સમગ્રતાને ધ્યાનમાં લેતાં, બાળકીની સંભાળ તેમના અને તેમના માતાપિતા દ્વારા વધુ સારી રીતે રાખવામાં આવશે.

૫૭. આપણે ભાવિકભાઈની આ દલીલ સ્વીકારવામાં અસમર્થ છીએ.

૫૮. અગાઉ જણાવ્યા મુજબ, ત્રિશીકા મે ૨૦૨૪ થી જુલાઈ ૨૦૨૫ ના મહિનામાં તેના પિતાને કથિત રીતે સોંપવામાં આવી ત્યાં સુધી તેની માતા સાથે હતી. આમ, લગભગ ૧૪ મહિનાના સમયગાળા માટે, જ્યારે તે ખૂબ નાની હતી એટલે કે લગભગ ૩ વર્ષની હતી, તેણે તેની માતા સાથે ૧ વર્ષ અને ૨ મહિના વિતાવ્યા છે અને માતા અને બાળક વચ્ચે એક લાગણીનો સંબંધ રચાયો હશે. તેથી, માતાને તેની આશરે ૪ વર્ષની પુત્રીથી અલગ કરવી, જેનો ઉછેર આશરે ૧ વર્ષ ૨ મહિનાથી માત્ર માતા દ્વારા જ કરવામાં આવ્યો હતો, તે બાળકના હિતમાં રહેશે નહીં અને બાળકને આઘાત પહોંચાડશે. પિતાને કબજો ટ્રાન્સફર કરીને, આપણે મૂળભૂત રીતે બાળકી પર તદ્દન નવું અને અજાણ્યું વાતાવરણ લાદી રહ્યા હોઈશું અને તેને એવા લોકોનો સામનો કરવા મજબૂર કરી રહ્યા હોઈશું જેઓ મૂળભૂત રીતે તેના માટે અજાણ્યા છે જેમને તેણે જોયા પણ નથી કારણ કે તે મે ૨૦૨૪ થી તેની માતા સાથે રહેતી હતી જ્યારે તે માત્ર ૩ વર્ષની હતી.

૫૯. તારીખ ૧૬/૦૧/૨૦૨૬ ના રોજ, ત્રિશીકાની નાની ઉંમરને ધ્યાનમાં રાખીને, અમે અગાઉથી જ નિર્દેશ આપ્યો હતો કે ત્રિશીકાનો કબજો માતાને સોંપવામાં આવે અને પિતાએ તે અનુસાર હુકમનો અનાદર કર્યા વગર ત્રિશીકાનો કબજો સોંપી દીધો હતો. અમે, તેથી, હોલ્ડ કરીએ છીએ કે માતા તેની ૪ વર્ષની પુત્રીનો કબજો જાળવી રાખવા માટે હકદાર બનશે. પ્રશ્ન (બી) અને (સી) નો જવાબ તદાનુસાર આપવામાં આવે છે.

૬૦. અમારો એવો પણ અભિપ્રાય છે કે પિતા એટલે કે ભાવિકભાઈને પણ કિંજલના ઘરે દર શનિવાર અને રવિવારે બપોરે ૩.૦૦ વાગ્યાથી સાંજે ૫.૦૦ વાગ્યા વચ્ચે તેમની પુત્રીની મુલાકાત લેવાનો અધિકાર રહેશે અને તેમને બપોરે ૩.૦૦ વાગ્યાથી સાંજે ૫.૦૦ વાગ્યા વચ્ચે અવિરત પ્રવેશની મંજૂરી આપવામાં આવશે.

૬૧. અમે એ પણ ઉમેરવા માંગીએ છીએ કે અમે ભાવિકભાઈના એ અધિકારને આધીન રહીને આ હુકમ પસાર કરી રહ્યા છીએ કે તેઓ બાળકીનો કબજો તેમને આપવો જોઈએ કારણ કે તે બાળકના હિતમાં રહેશે અને તેઓ

તેમની પુત્રીના કલ્યાણની સંભાળ રાખવા માટે વધુ સારી સ્થિતિમાં છે તે સ્થાપિત કરવા માટે યોગ્ય ફેમિલી કોર્ટનો સંપર્ક કરી શકે છે.

૬૨. એ પણ સ્પષ્ટ અને સુનિશ્ચિત કરવામાં આવે છે કે આ હુકમમાં કરાયેલા અવલોકનોને ફેમિલી કોર્ટ દ્વારા ત્રિશીકાના કબજાના સંબંધમાં માતા કે પિતાના દાવાની ગુણદોષ પર આ કોર્ટે કોઈ અભિપ્રાય આપ્યો હોય તેમ ગણવાના રહેશે નહીં. ફેમિલી કોર્ટ તેની સમક્ષ રજૂ કરાયેલા પુરાવાના આધારે બાબતનો સ્વતંત્ર દ્રષ્ટિકોણ લેશે.

૬૩. મૂળ સેપરેશન ડીડ અને હિન્દુ મેરેજ એક્ટની કલમ ૧૩ બી હેઠળ તૈયાર કરાયેલી અરજી જે ભાવિકભાઈ દ્વારા રેકૉર્ડ પર મૂકવામાં આવી હતી તે આ રેકૉર્ડનો ભાગ રહેશે અને આ દસ્તાવેજોની પ્રમાણિત નકલ ભાવિકભાઈને ઉપલબ્ધ કરાવવામાં આવશે જેથી તેઓ ફેમિલી કોર્ટ સમક્ષ જે કાર્યવાહી શરૂ કરવા માંગતા હોય તેમાં તે રજૂ કરી શકે. જો ફેમિલી કોર્ટને ઉપરોક્ત મૂળ દસ્તાવેજોની જરૂર હોય, તો તે આ કોર્ટના રજિસ્ટ્રાર જનરલને પત્ર પાઠવી શકે છે અને દસ્તાવેજો પછી સીધા જ સંબંધિત ફેમિલી કોર્ટને મોકલી આપવામાં આવશે.

૬૪. રિટ અરજી તદાનુસાર મંજૂર કરવામાં આવે છે.

સહી/-

(એન. એસ. સંજય ગૌડા, ન્યાયમૂર્તિ)

સહી/-

(ડી. એમ. વ્યાસ, ન્યાયમૂર્તિ)

ઓમકાર

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.